

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

ЧАНКІНА І. В.

Харків

Існування системної кризи в економіці України зумовлено нестабільністю розвитку світової економіки, існуванням структурних галузевих диспропорцій, низьким рівнем потенціалу розвитку промислових підприємств та імпортноорієнтованістю економіки. Така ситуація зумовлює нестабільний аттрактор розвитку вітчизняних підприємств. Прийняття управлінських рішень щодо стабілізації аттрактору розвитку, потребують використання гнучкого інструментарію економіко-математичного моделювання, які забезпечують повну діагностику стану підприємства, прогнозування його розвитку та раціональне прийняття управлінських рішень в умовах зовнішнього середовища, що швидко змінюється.

Таким чином, метою дослідження є формування концептуальної моделі, спрямованої на забезпечення управління розвитком промислового підприємства з урахуванням трансформаційних ефектів сучасного етапу розвитку економіки України.

Аналіз літературних джерел [1 – 5] та існуючої економічної ситуації дозволив сформулювати ряд гіпотез дослідження:

Гіпотеза 1. При формуванні аттрактору розвитку підприємства необхідно враховувати вплив трансформаційних ефектів функціонування національної економіки.

Гіпотеза 2. Аттрактор розвитку підприємства є результатом сполучення потенціальних і реальних можливостей сфер його життєдіяльності.

Гіпотеза 3. Підвищення адаптивних якостей управління розвитком підприємства викликає необхідність у використанні економіко-математичного інструментарію моделювання економічних процесів, заснованих на сценарному підході.

Гіпотеза 4. Специфічною особливістю управління розвитком підприємства в умовах високого ступеня нестабільності складноструктурованого зовнішнього оточення виступає необхідність врахування хвилеподібності нелінійних тенденцій перебігу зовнішніх процесів.

Враховуючи наведені положення та використовуючи обґрунтований комплекс економіко-математичних методів, розроблено концептуальну модель, метою якої є формування системи адаптивних управлінських рішень з управлінням розвитком промислового підприємства з

урахуванням трансформаційних ефектів національної економіки (рис. 1).

Перший етап. Моделі побудови індикативного простору дослідження. Етап передбачає виконання шости завдань та має на меті оцінку внутрішнього середовища підприємства та трансформаційних ефектів економіки України. Урахування трансформаційних ефектів економіки України дозволить збільшити рівень адекватності оцінки розвитку підприємства в існуючих умовах. *Цільова спрямованість етапу:* формування системи обґрунтованих індикаторів розвитку промислового підприємства та його зовнішнього оточення. Вихідною інформацією для розв'язання завдань етапу є результати проведеного аналізу літературних джерел, існуючої статистичної звітності, а також обґрунтований перелік трансформаційних ефектів економіки України.

Індикативний простір досліджень формується на базі узагальнення основних наукових підходів щодо виділення індикаторів функціонування промислових підприємств, монографічного та компаративного аналізу, зіставлення результатів аналізу із існуючою статистичною звітністю. Характеристику завдання першого етапу наведено в табл. 1.

Обрані методи вирішення завдань дозволяють не тільки вибрати найбільш інформативні індикатори рівня розвитку, провести редукцію вибірки, але й визначити характер взаємозв'язку між основними індикаторами. Таким чином, результатом виконання завдань етапу є формування інформаційно та економічно обґрунтованої системи індикаторів зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, а також формування інформаційної основи для подальших досліджень.

Другий етап. Моделі діагностики та прогнозування стану розвитку промислового підприємства. *Цільова спрямованість етапу* полягає в оцінці рівня розвитку промислового підприємства з урахуванням тенденцій розвитку зовнішнього оточення. Етап передбачає виконання чотирьох основних завдань, характеристику яких наведено в табл. 2.

У результаті реалізації другого етапу формується короткостроковий прогноз розвитку промислового підприємства з урахуванням його потенціалу та сучасних тенденцій розвитку зовнішнього середовища.

Третій етап. Управління розвитком підприємства. *Цільова спрямованість етапу* полягає в формуванні доцільної системи управлінських рішень, що дозволить

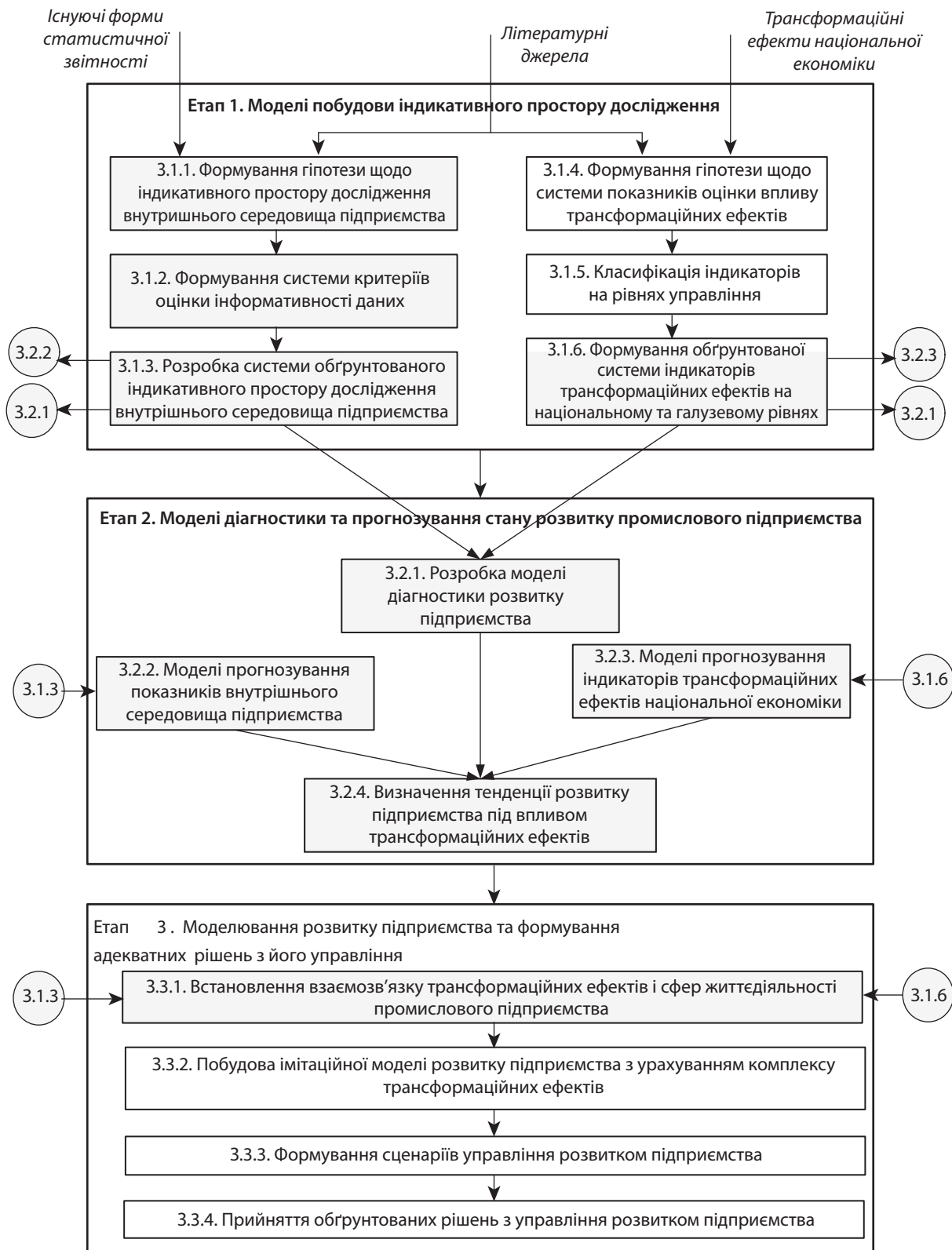

Рис. 1. Концептуальна модель управління розвитком промислового підприємства

адекватно реагувати підприємству на трансформаційні ефекти національної економіки та зміни його внутрішнього середовища. Етап передбачає виконання чотирьох завдань, характеристику яких наведено в *табл. 3*.

Перше завдання етапу потребує виділення сфери діяльності підприємства, яка є найбільш чутливою до впливів зовнішнього середовища, а також встанов-

лення взаємозв'язку між показниками розвитку підприємства та виділення тих первісних показників, що можуть слугувати важелями впливу. Реалізації моделей взаємозв'язку трансформаційних ефектів і сфер діяльності підприємства передбачає розрахунок коефіцієнтів парних кореляцій між сформованими системами показників, що дозволяє виявити ті сфери життєдіяльності

підприємства, на які найбільше впливають трансформаційні ефекти зовнішнього середовища і управляти якими доцільно для невілювання впливу ефектів на розвиток підприємства в цілому. Друге завдання етапу передбачає розробку системи прогнозів показників розвитку підприємства за допомогою економетричних методів прогнозування та імітаційного моделювання. Імітаційна модель розвитку підприємства використовується не лише, як інструмент прогнозування, але і як механізм формування стратегій розвитку промислового підприємства. Третє завдання передбачає формування сценаріїв розвитку підприємства відповідно до ієрархії сфер життєдіяльності та проведення імітаційних експериментів за кожним з сценаріїв. Четверте завдання по-

лягає в перерахунку діагностичної моделі, порівняння одержаних результатів за кожним сценарієм з плановою траєкторією розвитку підприємства та вибір найбільш ефективного сценарію розвитку.

Реалізація концептуальної моделі дозволяє сформулювати сценарій управлінських рішень, що дозволить менеджерам підприємства адекватно реагувати на трансформаційні ефекти національної економіки, використати його потенціальні та реальні можливості. Результатом впровадження концептуальної моделі є підвищення якості прийняття управлінських рішень на підприємстві завдяки використанню обґрунтованого комплексу економіко-математичних методів та моде-

Таблиця 1

Характеристика завдань першого етапу моделі дослідження

Назва завдання	Економічний зміст	Вихідні дані	Інструментарій	Зв'язок із завданнями дослідження
3 1.1. Формування гіпотези, щодо індикативного простору дослідження внутрішнього середовища підприємства	Формування первісного переліку індикаторів, що віддзеркалюють внутрішнє середовище підприємства	Аналіз статистичної звітності, аналіз літературних джерел	Аналіз індикаторів внутрішнього середовища підприємства	Загальний перелік індикаторів внутрішнього середовища підприємства
3 1.2. Формування системи критеріїв оцінки інформативності даних	Формування загального переліку індикаторів за сферами життєдіяльності підприємства	Перелік показників індикативного простору дослідження внутрішнього середовища підприємства (результат реалізації 3 1.1). Аналіз підходів до виділення сфер життєдіяльності підприємства	Монографічний, компаративний, контент аналіз	Загальний перелік показників за сферами життєдіяльності підприємства
3 1.3. Розробка системи обґрунтованого індикативного простору дослідження внутрішнього середовища підприємства	Формування необхідного та доцільного переліку індикаторів розвитку підприємства відповідно до сфер його життєдіяльності	Перелік показників за сферами діяльності (результат реалізації 3 1.2). Аналіз методів редукції показників дослідження	Кореляційний аналіз	Складноструктурована система обґрунтованого індикативного простору дослідження внутрішнього середовища підприємства
3 1.4. Формування гіпотези, щодо системи показників оцінки впливу трансформаційних ефектів	Побудова первісного переліку індикаторів, що віддзеркалюють вплив трансформаційних ефектів	Трансформаційні ефекти національної економіки, результати аналіз опитувань підприємств, аналіз літературних джерел	Монографічний, компаративний, контент аналіз	Загальний перелік показників відповідно до трансформаційних ефектів
3 1.5. Класифікація індикаторів впливу трансформаційних ефектів по рівнях народногосподарського управління	Групування індикаторів по національному і галузевому рівням	Загальний перелік показників відповідно до трансформаційних ефектів (результати реалізації 3 1.4)	Компаративний, контент аналіз	Система індикаторів трансформаційних ефектів національної економіки, система індикаторів трансформаційних ефектів галузевого рівня
3 1.6. Формування обґрунтованих систем індикаторів трансформаційних ефектів на національному і галузевому рівнях	Виділення індикаторів, що відображають агресивність зовнішнього середовища підприємства	Система індикаторів національної економіки, система індикаторів трансформаційних ефектів галузевого рівня (результати реалізації 3 1.5)	Кореляційний аналіз	Обґрунтована системи індикаторів трансформаційних ефектів на національному і галузевому рівнях

Характеристика завдань другого етапу концептуальної моделі дослідження

Назва завдання	Економічний зміст	Вихідні дані	Інструментарій	Результати вирішення
3 2.1. Розробка моделі діагностики розвитку підприємства	Оцінка розвитку підприємства в залежності від впливу трансформаційних ефектів національної економіки	Система обґрунтованого індикативного простору дослідження внутрішнього середовища підприємства (результат реалізації 3 1.3); обґрунтована система індикаторів трансформаційних ефектів на національному і галузевому рівнях (результат реалізації 3 1.6)	Економетричні моделі (багатофакторний аналіз, система одночасових рівнянь)	Діагностична модель розвитку підприємства у вигляді системи одночасових рівнянь
3 2.2. Моделі прогнозування показників внутрішнього середовища підприємства	Аналіз тенденцій зміни основних індикаторів внутрішнього середовища підприємства та побудова прогнозу	Система обґрунтованого індикативного простору дослідження внутрішнього середовища підприємства (результат реалізації 3 1.3)	Економетричні моделі часових рядів	Прогноз основних показників розвитку підприємства
3 2.3. Моделі прогнозування індикаторів трансформаційних ефектів	Аналіз тенденцій зміни показників зовнішнього середовища	Обґрунтована система індикаторів трансформаційних ефектів (результат реалізації 3 1.6)	Економетричні моделі часових рядів	Прогнозу зміни індикаторів
3 2.4. Визначення тенденції розвитку підприємства під впливом трансформаційних ефектів	Діагностика майбутнього розвитку підприємства з урахуванням потенціалу розвитку підприємства та існуючих тенденцій розвитку зовнішнього середовища	Діагностична модель розвитку підприємства (3 2.1), прогноз основних показників розвитку підприємства (3 2.2), прогноз зміни індикаторів зовнішнього середовища (3 2.3)	Економетричні методи (багатофакторний аналіз, система одночасових рівнянь)	Майбутня тенденція розвитку підприємства

Таблиця 3

Характеристика завдань третього етапу концептуальної моделі дослідження

Назва завдання	Економічний зміст	Вихідні дані	Інструментарій	Результати вирішення
1	2	3	4	5
3 3.1. Встановлення взаємозв'язку трансформаційних ефектів і сфер життєдіяльності промислового підприємства	Аналіз впливу трансформаційних ефектів на окремі сфери життєдіяльності підприємства	Загальний перелік індикаторів за сферами життєдіяльності підприємства (результат реалізації 3 1.2); загальна система індикаторів трансформаційних ефектів на національному і галузевому рівнях (результат реалізації 3 1.5)	Кореляційний аналіз	Ієрархія сфер життєдіяльності підприємства за рівнем впливу на них трансформаційних ефектів
3 3.2. Побудова імітаційної моделі розвитку підприємства з урахуванням комплексу трансформаційних ефектів	Розробка базової моделі та її адаптація до умов функціонування конкретного підприємства	Ієрархія сфер життєдіяльності підприємства за рівнем впливу на них трансформаційних ефектів (результат реалізації 3 3.1)	Імітаційне моделювання за концепцією системної динаміки	Адапована імітаційна модель

1	2	3	4	5
3 4.3. Формування сценаріїв управління розвитком підприємства	Розрахунок значень системи управління коефіцієнтів моделі, проведення імітаційних експериментів	Ієрархія сфер життєдіяльності підприємства за рівнем впливу на них трансформаційних ефектів (результат реалізації 3 3.1), адаптована імітаційна модель (результат реалізації 3 3.2)	Економетричні моделі часових рядів	Значення результатуючих показників відповідно до сценаріїв розвитку
3 4.4. Прийняття обґрунтованих рішень з управління розвитком підприємства	Діагностика майбутнього розвитку підприємства з урахуванням потенціалу розвитку підприємства та існуючих тенденцій розвитку зовнішнього середовища	Діагностична модель розвитку підприємства (3 2.1), значення результатуючих показників відповідно до сценаріїв розвитку (результат реалізації 3 3.3)	Економетричні методи	Оптимальний сценарій розвитку підприємства

лей, які, на відміну від існуючих, враховують агресивний вплив трансформаційних ефектів національної економіки та спроможність підприємства адекватно реагувати на них, виходячи з його ресурсних можливостей. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Василенко В. А.** Креативное управление развитием социально-экономических систем: монография / В. А. Василенко. – К. : Освіта – 2010. – 772 с.
- 2. Касьянова Н. В.** Управління розвитком підприємства на основі кумулятивного підходу: концепція, моделі,

методи : монографія / Н. В. Касьянова; НАН України, Інститут промисловості. – Донецьк : Сид, Куприянов В. С., 2011. – 374 с.

- 3. Погорелов Ю. С.** Оцінювання та моделювання розвитку підприємства : Монографія / Ю. С. Погорелов. – Луганськ : Глобус. 2010. – 512 с.

- 4. Понаморенко В. С.** Стратегічне управління розвитком підприємства : Навчальний посібник / В. С. Понаморенко, О. І. Пушкар, О. М. Тридід. – Харків : Вид. ХДЕУ, 2002. – 640 с.

- 5. Раєвцева О. В.** Управління розвитком підприємства : методологія, механізми, моделі : Монографія. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496 с.